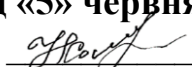

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**МЕТАКОГНІТИВНА РОЛЬ ІЄРОГЛІФІВ У СПРИЙМАННІ
ЯПОНСЬКОЇ МОВИ (ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та переклад,
англійська мова»**,
спеціальність – 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
японська
Аліна Вячеславівна ПОНОМАРЕНКО
Науковий керівник:
д.пед.н., проф. Оксана АСАДЧИХ

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №14 від «5» червня 2024 року
завідувач кафедри
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Пономаренко А.В. Метакогнітивна роль ієрогліфів у сприйманні японської мови (перекладознавчий аспект). – Кваліфікаційна робота освітнього рівня «бакалавр» на здобуття освітнього-кваліфікаційного рівня вищої освіти спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації «Східна мова і література та переклад, західноєвропейська мова: японська та англійська». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ 2024.

Розглянуто складнощі перекладу японських ієрогліфів на інші мови з акцентом на їх полісемію та контекстуальні значення. Проведено аналіз існуючих стратегій перекладу ієрогліфів, включаючи контекстне навчання, використання наочних посібників та мнемонічних прийомів, а також сучасних інтерактивних інструментів.

Описано значення радикалів у полегшенні процесу перекладу ієрогліфів та їх вплив на загальне розуміння японської мови. Сформовано висновки щодо впливу радикалів на значення ієрогліфів, підкреслюючи їх роль у навчанні та перекладі. Робота містить детальний аналіз і практичні приклади, що ілюструють важливість радикалів у структурі та значенні ієрогліфів.

Практична цінність роботи полягає у наданні перекладачам та учням японської мови ефективних стратегій та інструментів для більш точного та швидкого перекладу ієрогліфів.

Ключові слова: *канджі, радикали ієрогліфів, полісемія ієрогліфів, японська мова, структура канджі, переклад японських ієрогліфів.*

ABSTRACT

Ponomarenko A. The metacognitive value of hieroglyphs in Japanese language perception (translation aspect). – Qualification work for the bachelor’s degree in higher education in specialty 035 «Philology», specialization «Oriental Language and Literature and Translation, Western European Language: Japanese and English». – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv 2024.

The qualification work considers the difficulties of translating Japanese hieroglyphs into other languages with an emphasis on their polysemy and contextual meanings. The existing strategies for translating kanji are analysed, including contextual learning, the use of visual aids and mnemonics, as well as modern interactive tools.

The importance of radicals in enhancing the process of kanji translation and their impact on the overall understanding of Japanese is described. Conclusions are offered on the impact of radicals on character meaning, emphasising their role in learning and translation. The paper contains a detailed analysis and practical examples that illustrate the importance of radicals in the structure and meaning of hieroglyphs.

The practical value of the work is to provide translators and learners of Japanese with effective strategies and tools for more accurate and faster translation of kanji.

Keywords: *kanji, kanji radicals, polysemy of hieroglyphs, Japanese language, kanji structure, translation of Japanese kanji.*

概要

ポノマレンコ・アリーナ.

日本語覚知における漢字のメタ認知的価値（翻訳的側面）。－

専門分野035「言語学」、専門分野「東洋言語・文学・翻訳、西欧言語：日本語と英語」。－

タラス・シェフチェンコ記キーウ国立大学、キーウ、2024年。

この論文は、日本語の漢字を他の言語に翻訳することの難しさを、漢字の多義性と文脈上の意味に重点を置いて考察したものである。漢字を翻訳するための対策として、文脈から理解する方法、映像教材やニーモニックの使用、最新の対話型プログラムなどを分析する。

漢字の翻訳プロセスを向上させる上での部首の重要性と、日本語の全体的な理解に与える影響について述べる。結論として、部首が漢字の意味に与える影響について述べ、学習と翻訳における部首の役割を強調する。この論文には、漢字の成り立ちと意味における部首の重要性を示す詳細な分析と実用例が含まれている。

本論文の実用的な価値は、翻訳者や日本語学習者に、漢字をより正確に、より簡単に翻訳するための効果的な方法やツールを提供することである。

キーワード：漢字、部首、漢字の多義性、日本語、漢字の成り立ち、日本語の漢字の翻訳。

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. УСВІДОМЛЕНЕ ВИВЧЕННЯ МОВ: РОЛЬ МЕТАКОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ	7
1.1. Роль метакогніції у вивченні мов	7
1.2. Ієрогліфи як метакогнітивний інструмент	9
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ІЄРОГЛІФІВ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ЯПОНСЬКІЙ МОВІ	15
2.1. Базові відомості про ієрогліфи та викладацькі стратегії.....	15
2.2. Труднощі перекладу ієрогліфів та радикалів.....	20
Висновки до розділу 2	29
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ТЛУМАЧЕННЯ ОКРЕМИХ РАДИКАЛІВ У РІЗНИХ ІЄРОГЛІФАХ	30
3.1. Аналіз радикалу 耳 «вухо»	31
3.2. Аналіз радикалу 生 «життя»	38
Висновки до розділу 3	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Сучасний світ все більше схильний до глобалізації, що веде до зростання міжкультурних комунікацій та необхідності оволодіння іноземними мовами. Японська мова, зокрема, викликає підвищений інтерес завдяки своїй унікальній культурі, економічній потужності та технологічному прогресу Японії.

Однією з найбільших труднощів для вивчаючих японську мову є її ієрогліфічна система письма, яка відрізняється складністю та багатозначністю. Це дослідження спрямоване на вивчення метакогнітивної ролі ієрогліфів у сприйнятті японської мови, зокрема з перекладознавчого аспекту. Виявлення ефективних стратегій навчання та перекладу ієрогліфів може значно полегшити процес вивчення мови та покращити якість перекладів.

Мета дослідження: з'ясувати, як метакогнітивні стратегії, застосовані до вивчення ієрогліфів, можуть покращити перекладацьку діяльність і загальне розуміння японської мови, провести аналіз того, як ієрогліфи сприяють метакогнітивним процесам, таким як запам'ятовування, розпізнавання патернів, а також провести оцінку викликів та стратегій, пов'язаних з перекладом ієрогліфів.

Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати **такі завдання:**

1. Ідентифікувати основні труднощі, що виникають при перекладі японських ієрогліфів на інші мови, зокрема у контексті їх полісемії та контекстуальних значень.
2. Розглянути існуючі стратегії перекладу ієрогліфів.
3. Визначити, як знання про радикали можуть полегшити процес перекладу ієрогліфів та покращити розуміння японської мови.
4. Проаналізувати як радикали впливають на загальне значення ієрогліфів.

Об'єкт дослідження: ієрогліфи та їхні радикали в японській мові.

Предмет дослідження: метакогнітивна роль ієрогліфів у сприйманні японської мови та їх вплив на перекладацькі процеси, включаючи адаптації та переклад.

Актуальність дослідження: Японські ієрогліфи є однією з найбільш складних систем письма у світі. Вони мають численні значення і читання, що залежать від контексту. Це створює значні труднощі для тих, хто вивчає мову, а також для перекладачів. Тож, результати цього дослідження можуть сприяти розробці ефективніших методик навчання японської мови, які враховують метакогнітивні стратегії. Це може покращити якість освіти та допомогти учням досягати кращих результатів у вивченні японської мови.

Методи дослідження: культурно-історичний, когнітивний, дискурсивний аналіз.

Практичне значення роботи полягає у вдосконаленні методик навчання японської мови, розробці нових навчальних матеріалів, а також у створенні можливості ознайомлення українськомовної аудиторії з особливостями будови японських ієрогліфів.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків проведеного дослідження та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. УСВІДОМЛЕНЕ ВИВЧЕННЯ МОВ: РОЛЬ МЕТАКОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ

1.1. Роль метакогніції у вивченні мов

Метакогніція – це процес мислення про власне мислення або, спрощено висловлюючись, «знання про знання». Цей процес передбачає підвищену обізнаність і усвідомлення власних розумових зусиль, а також свідомий контроль над власними діями задля покращення результатів навчання.

Метакогніція працює як механізм зворотного зв'язку. Спочатку люди оцінюють свої попередні знання та вимоги завдання (метакогнітивні знання). Потім вони обирають і застосовують відповідні стратегії (метакогнітивна регуляція). Протягом усього процесу вони відстежують свій прогрес і за потреби коригують свій підхід на основі отриманого зворотного зв'язку. Цей безперервний моніторинг і адаптація покращують навчання і продуктивність.

Наукові дослідження та спостереження показали, що учні, які обирають метакогнітивний підхід до навчання, є більш адаптивними та схильними будувати стратегії, що призводить до кращого розуміння та запам'ятовування інформації [8, с. 69-74].

Усвідомлення своїх навчальних процесів і здатність контролювати їх сприяють формуванню почуття причетності та впевненості у своїх навчальних здібностях [5, с. 16-18].

Метакогнітивні навички можна застосовувати в різних сферах, що дозволяє людям ефективніше навчатися в різних контекстах.

Серед метакогнітивних стратегій самоконтроль, планування та оцінювання виділяються як ключові компоненти [10].

Самоконтроль передбачає свідоме осмислення учнями свого засвоєння матеріалу та ходу навчання. Постійно перевіряючи власні знання та визначаючи сфери, які викликають труднощі, вони можуть відповідно скоригувати свій підхід до навчання. Наприклад, учень може усвідомити, що йому важко засвоїти певну граматичну концепцію, і присвятити більше часу її відпрацюванню. Отже, самоконтроль дозволяє учням стати активними учасниками своєї навчальної подорожі, виховуючи в них почуття самостійності та відповідальності.

Крім того, планування є незамінною метакогнітивною стратегією, яка полегшує організацію та керування навчальною діяльністю. Перш ніж приступити до виконання завдання або уроку, учні можуть поставити конкретні цілі, ефективно розподілити час і визначити відповідні стратегії. Крім того, вони можуть визначити та зібрати необхідні ресурси, що дає їм змогу підійти до навчання більш структуровано та цілеспрямовано. Ефективне планування не лише впорядковує навчальний процес, але й сприяє формуванню почуття скерованості та мотивації [12].

Насамкінець, оцінювання є важливою метакогнітивною стратегією, яка дозволяє учням простежити свій прогрес і розпізнати галузі, що потребують вдосконалення. Розмірковуючи над своєю діяльністю, учні можуть визначити сильні та слабкі сторони, оцінити ефективність своїх стратегій та прийняти обґрунтовані рішення щодо майбутніх навчальних зусиль. Крім того, оцінювання сприяє самосвідомості та заохочує учнів відзначати свої досягнення, що ще більше підвищує їхню впевненість і мотивацію.

Варто зазначити, що ці метакогнітивні стратегії взаємопов'язані і часто використовуються в тандемі.

Наприклад, самоконтроль може стати основою для процесу планування, тоді як оцінювання може призвести до коригування як стратегій моніторингу, так і стратегій планування. Крім того, ефективне використання цих стратегій залежить від здатності учнів регулювати і контролювати свої когнітивні процеси – навички, яку можна розвинути за допомогою чітких інструкцій і практики [4, с. 175-190].

1.2. Ієрогліфи як метакогнітивний інструмент

Ієрогліфи, відомі як канджі в контексті японської мови, відіграють ключову роль у процесі вивчення мови завдяки своїй унікальній структурі, широкому використанню та значному когнітивному впливу. Канджі – це логографічні символи, що походять з китайської писемності, і вони представляють не лише звуки, але й значення. Ця подвійна функція робить канджі відмінними від фонетичних алфавітів і вимагає від учнів взаємодії з мовою на різних когнітивних рівнях.

Структура канджі складна і містить різні компоненти, відомі як радикали, які часто дають підказки щодо значення та вимови ієрогліфів. Ці радикали слугують своєрідними будівельними блоками, і їх розуміння може значно полегшити вивчення канджі. Наприклад, ієрогліф «вода» (水/мідзу/) з'являється як радикал в інших ієрогліфах, пов'язаних з рідинами, таких як «лід» (氷/ко:рі/) і «море» (海/умі/). Отже, цей структурний аспект канджі сприяє розвитку навичок розпізнавання образів, дозволяючи учням ефективніше розшифровувати та запам'ятовувати нові ієрогліфи.

З точки зору використання, канджі пронизують всю японську писемність, з'являючись скрізь – від літератури та газет до вивісок і цифрової комунікації. Володіння канджі є важливим для здобуття грамотності в

японській мові, оскільки вони використовуються для написання іменників, дієслів, прикметників та інших важливих елементів мови. На відміну від більш простих фонетичних систем письма, хірагани та катакани, канджі передають відтінки значень і часто використовуються для розрізнення омофонів. Таке широке використання вимагає глибокого розуміння великої кількості ієрогліфів, що може бути складним, але водночас і корисним для учнів.

Когнітивний вплив вивчення канджі є глибоким. Робота з канджі стимулює як зорову, так і вербальну пам'ять, оскільки учні повинні запам'ятати форму, значення та вимову кожного ієрогліфа. Цей багатогранний процес запам'ятовування покращує загальну когнітивну функцію, особливо у сферах, пов'язаних із візуальною обробкою та збереженням пам'яті. Необхідність пригадувати та розрізняти схожі на вигляд символи тренує мозок звертати пильну увагу на деталі, покращуючи загальну когнітивну здатність учнів [13].

Крім того, важко переоцінити метакогнітивний аспект вивчення канджі. Учні часто розробляють індивідуальні стратегії для подолання труднощів у їх вивченні, такі як повторення через певні проміжки часу та групування ієрогліфів за радикалами чи темами. Ці стратегії не лише допомагають у вивченні канджі, але й сприяють метакогнітивній обізнаності, що дозволяє учням стати більш ефективними та саморегульованими у вивченні мови.

Насправді, складна структура ієрогліфів значно полегшує запам'ятовування. Кожен символ канджі складається з різних радикалів, які часто мають особливе значення та вимову. Наприклад, вивчаючи канджі «森 /морі/» (ліс), що складається з трьох радикалів «木/кі/» (дерево), учні з більшою ймовірністю запам'ятають його завдяки візуальному зображенню лісу. Крім того, використання мнемонічних прийомів, таких як асоціювання форми канджі з його значенням, ще більше покращує запам'ятовування. Отже, така глибока

взаємодія з канджі призводить до надійнішого та тривалішого запам'ятовування ієрогліфів.

Окрім розвитку пам'яті та здатності розпізнавати схеми, вивчення канджі також сприяє розвитку мисленнєвих здібностей. В процесі опанування канджі учні мають адаптувати своє мислення та підхід, щоб врахувати численні варіанти прочитання та значення кожного ієрогліфа. Наприклад, канджі 生 може читатися як «сей» або «шьо:» або «нама», залежно від контексту, і означати «життя», «народження» або «сирий» відповідно. Така варіативність вимагає когнітивної гнучкості, оскільки учні повинні переключатися між різними інтерпретаціями залежно від конкретного використання канджі. Як наслідок, така ментальна адаптивність сприяє більш вільному та динамічному підходу до розв'язання проблем і розуміння складної інформації.

Як вже вище було зазначено, вивчення канджі не лише покращує лінгвістичні навички, а й сприяє глибшому когнітивному залученню учнів.

Насамперед, використовуючи канджі, студенти заохочуються ставити навчальні цілі, відстежувати свій прогрес і коригувати свої стратегії за потреби. Наприклад, зустрічаючись з новим канджі, учні можуть спочатку зосередитися на розпізнаванні його кореневих компонентів. Коли вони стають більш досвідченими, вони можуть переключити свою увагу на розуміння різних контекстів, в яких використовується той чи інший символ. Цей циклічний процес допомагає вдосконалити свій підхід і сформувати більш комплексне розуміння мови.

Крім того, викладачі можуть запропонувати учням створювати в уяві образи чи історії, які пов'язують вигляд канджі з його значенням. Наприклад, канджі «明» (яскравий) поєднує в собі ієрогліфи «сонце» (日) та «місяць» (月),

що символізує яскравість. Візуалізуючи яскраве небо, на якому видно і сонце, і місяць, учні легше запам'ятовують ієрогліф. Цей творчий процес не лише допомагає запам'ятовувати, але й робить навчання цікавішим і приємнішим.

Більше того, коли учні вчаться визначати та інтерпретувати спільні радикали в канджі, вони зможуть вловити значення нових ієрогліфів, а отже, краще розуміти значення незнайомих слів. Ця здатність розпізнавати закономірності поширюється не лише на окремі канджі, а й на складні слова, де значення кількох символів поєднуються, утворюючи нові терміни. Наприклад, знання того, що канджі «電» (електричний) і «話» (говорити) разом утворюють слово «телефон» (電話), допомагає учням виводити значення інших подібних сполук. Ця навичка розпізнавання шаблонів не лише прискорює засвоєння лексики, а й покращує загальне розуміння прочитаного.

Крім того, учні повинні навчитися адаптувати своє розуміння на основі контекстуальних підказок. Наприклад, канджі «行」 може читатися як «ко:» або «го:» і може означати «йти» або «лінія/рядок», залежно від контексту. Часто зіштовхуючись із канджі в різних контекстах, учні розвивають здатність швидко переключатися між різними інтерпретаціями, тим самим покращуючи свою загальну мовну гнучкість.

На додаток, коли учні стикаються з незнайомими канджі, їм доводиться аналізувати їхні компоненти, висувати гіпотези щодо їхнього значення та перевіряти свої припущення через контекстне вживання. Такий аналітичний підхід не лише поглиблює розуміння канджі, але й розвиває мислення, орієнтоване на дослідження. Вчителі можуть сприяти цьому, включаючи вправи, які вимагають від учнів розкласти складні канджі на простіші частини та реконструювати їхнє значення, таким чином зміцнюючи їхні навички подолання труднощів.

Зрештою, вивчення канджі створює сприятливі умови для колективного навчання, коли учні можуть ділитися своїми мнемонічними прийомами та стратегіями. Таке середовище співпраці сприяє формуванню почуття згуртованості та підвищенню ефективності процесу навчання, оскільки учасники отримують користь від знань та підходів один одного. Групові вправи, такі як ігри з канджі, обмін флеш-картками та сесії спільного навчання, можуть покращити такий досвід кооперації, роблячи процес динамічнішим.

Однак переклад канджі та їхніх радикалів спричиняє унікальні труднощі та нюанси. Кожний ієрогліф може мати кілька значень і вимов залежно від контексту, в якому він вживається. Така полісемія вимагає від перекладача глибокого розуміння мови та культурного контексту, щоб точно передати задумане значення. До того ж, тонкі відмінності між схожими канджі можуть призвести до суттєвих варіацій у перекладі, що вимагає прискіпливої уваги до деталей.

Також радикали самі по собі також можуть бути проблематичними для перекладу. Хоча вони дають підказки до значення та вимови канджі, їхня інтерпретація може бути різною. Наприклад, радикал «心/кокоро/» (серце) вказує на емоційний або ментальний стан, але його точний вплив на значення канджі може сильно відрізнятись. Перекладачі повинні враховувати ці тонкощі, щоб зберегти відтінки та багатство оригінального тексту.

Висновки до розділу 1

У рамках першого розділу ми розкрили важливість метакогніції в процесі вивчення мов та розглянули роль ієрогліфів як метакогнітивного інструменту у вивченні японської мови. Таким чином, ми виявили, що метакогнітивні стратегії дають змогу тим, хто вивчає мову, стати активними учасниками своєї навчальної подорожі, даючи їм змогу брати на себе

відповідальність, відстежувати свій прогрес і приймати обґрунтовані рішення щодо свого підходу до навчання. Також ми проаналізували проблеми перекладу канджі та їхніх радикалів, які ще більше підкреслюють глибину та складність японської мови.

Отже, наш аналіз показав, що оволодіння канджі – це не лише ключ до досягнення грамотності японською мовою, але й цінна вправа для когнітивного та метакогнітивного розвитку, а також важлива навичка та нагадування про важливість нюансованого та контекстно-орієнтованого підходу до вивчення мови та перекладу.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА КАНДЖІ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

2.1. Базові відомості про канджі та викладацькі стратегії

В Японії канджі вчать потроху, починаючи з першого класу початкової школи, і за шість років вивчають приблизно 1 000 ієрогліфів. Потім, протягом трьох років навчання в середній школі, вивчається ще 1 000 ієрогліфів. Іншими словами, за дев'ять років учні вивчають приблизно 2 000 ієрогліфів. Учні японської мови вивчають 300 ієрогліфів на початковому рівні, 700 ієрогліфів на середньому рівні та 1 000 ієрогліфів на просунутому рівні, тобто загалом приблизно 2 000 ієрогліфів. І таким самим чином, якщо ви почнете вивчати японську мову як основну в університеті, то за чотири роки зможете вивчити близько 2 000 ієрогліфів.

Чому слід вчити приблизно 2 000 ієрогліфів? Це пов'язано з «常用漢字 /джьойо канджі/» (зазвичай використовувані канджі) [2]. Відповідно до "Таблиці повсякденно використовуваних канджі" Агентства Японії у справах культури, 2,136 символів вказують на стандартне використання ієрогліфів для написання сучасної японської мови в загальному суспільному житті, таких як закони, офіційні документи, газети, журнали і радіопередачі (Кількість ієрогліфів було змінено з 1,945 до 2,136 станом на 30 листопада 2010 року) [31]. Іншими словами, виходить, що приблизно 2 000 ієрогліфів потрібно вивчити під час проходження курсу обов'язкової освіти, щоб вміти читати і писати так, як це потрібно для повноцінного соціального життя.

Хоча це старе дослідження, Національний інститут японської мови та лінгвістики (1976) відсортував ієрогліфи, що з'являються в газетах, від найуживаніших і виявив, що 80% усіх канджі в газетах складають близько 500 знаків, а 90% – близько 800 знаків [40]. Звичайно, це лише підрахунок числа

символів, які з'являються в газетах, тому це не означає, що учні знають і вміють читати або писати слова з цими ієрогліфами.

Тим, хто з дитинства зростав у середовищі, сповненому японськими ієрогліфами, може бути важко відповісти на питання, що вони думають про канджі. Після опитування серед японських студентів та старшокласників багато з них відповідали, що можуть сказати, чи отримували вони хороші оцінки на тестах з канджі, але ніколи не замислювалися над тим, подобаються вони їм чи не подобаються.

А як щодо тих, хто вивчає японську мову? Подібне питання було поставлене в опитуваннях не-носіїв японської мови [35, 36]. Респондентами були переважно вчителі японської мови, але їхній рівень володіння канджі варіювався від початкового до просунутого, що вважається таким самим, як у середньостатистичного мовознавця. Автор виявив, що в середньому на основі 60 відповідей у респондентів склалося загалом сприятливе уявлення про канджі: 78,1% позитивних і 21,9% негативних оцінок [36]. Серед причин, чому вони подобаються, були такі: «форма ієрогліфів цікава і красива» та «я можу зрозуміти значення, дивлячись на символи». І навпаки, серед причин, чому канджі не подобаються, були такі: «ієрогліфів забагато», «вони мають по кілька способів читання», «форма ієрогліфів складна» та «один ієрогліф використовується в кількох словах». Серед учнів, які вивчають мови, що використовують фонограми, такі як англійська, грецька та хінді, дехто вважає цікавим те, що «це лише символ, але він має значення». Тобто деяким учням може бути цікаво, що ієрогліфи мають значення, тоді як інші можуть вважати, що форми ієрогліфів належать до іншої культури або світу. Таке відчуття захоплення присутнє на ранніх етапах вивчення канджі. З іншого боку, коли кількість ієрогліфів збільшується від 100 до 300, ви стикаєтеся з проблемою чисел. Що ми можемо зробити як викладачі японської мови? Ми не можемо зменшити кількість канджі в японській мові [19]. Викладачі японської мови

повинні подумати про те, які знання необхідні для вивчення канджі, що вони повинні знати, щоб підтримувати процес навчання, і які методи навчання вони можуть запропонувати. Тож, давайте розглянемо, які знання необхідні для викладання канджі.

Для початку, виділимо сім пунктів: кількість штрихів, послідовність штрихів, походження символів, радикали, патерни, онпу* та рікушьо**.

- 1) **Кількість штрихів** – означає кількість ліній і крапок, що складають канджі. Наприклад, «武» має 8 штрихів, а «道» - 12.
- 2) **Послідовність штрихів** – це порядок, в якому поєднуються лінії та крапки, що складають канджі. Якщо ви хочете дізнатися правильний порядок штрихів, ви можете звернутися до таких сайтів, як «漢字書き順辞典/канджі какіджюн джітен/» [21].
- 3) **Походження символів** – означає походження та становлення окремих ієрогліфів. Іншими словами, як було створено канджі і як вони трансформувалися у свою сучасну форму. Носії японської мови дізнаються про ці зміни за допомогою малюнків, коли навчаються у початковій школі.
- 4) **Радикали** – це частина канджі, яка використовується для їх класифікації. Кожному ієрогліфу відповідає один радикал, а всього їх 214. Вони, як правило, базуються на словнику китайських ієрогліфів «康熙字典» (漢字字典/канджі джітен/). Наприклад, у канджі «拍» (бити) – радикал під назвою «手偏 /техен/» зі значенням «рука», а у канджі «細» (тонкий) – радикал «

糸偏/ітохен/» зі значенням «нитка». Усі радикали містять у собі значення, однак деякі з них важко інтерпретувати, виходячи зі значення канджі, наприклад, таких як «位» ранг, «誕» народження та «決» рішення.

- 5) **Патерни** – це класифікаційна схема, яка ділить один канджі на дві частини. Існує чотири типи: тип «згори-знизу», тип «ліворуч-праворуч», тип «огорожа (із серединкою)» і тип «цілий». Наприклад, «男/отоко/» пишеться за патерном «згори-знизу», «拍/хаку/» - «ліворуч-праворуч», «国/коку/» - «огорожа», а «本/хон/» – «цілий» [7].
- 6) **Онпу*** – це частина канджі, яка використовується для поділу і представляє звучання (читання) канджі. Наприклад, у парі «拍・泊» спільним символом є «白», і звучать вони однаково – «хаку». Для «紅・江» спільним символом є «工», а звучать вони – «ко:». Таким чином, якщо ви розумієте, як правильно ділити ієрогліф на частини, ви будете знати, як читати (онпу) навіть канджі, які бачите вперше. 80% канджі мають онпу, що є ключовим моментом для тих, хто хоче ефективно вчити мову.
- 7) **Рікушьо**** – це «стандарт для класифікації канджі», як описано в найдавнішому відомому записі канджі за радикалами, Сецумон Кайджі (説文解字) [28]. Багато носіїв японської мови вивчали його, коли навчалися в початковій або молодшій середній школі. Пропонуємо ознайомитись зі стандартом у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

象形/шьо:кей/文字	Зображувальні ієрогліфи, що не розділяються на інші елементи. Приклади: 日・月・木・手・人・火 など
指示/шіджі/文字	Ієрогліфи з абстрактними поняттями, такими як положення та стан, що не розділяються на інші елементи. Приклади: 中・下・本・末・三・四 など
形声/кейсей/文字	Ієрогліфи, в яких збігається і значення і звучання окремих елементів (радикали та онпу). Близько 80% канджі. Приклади: 江・紅・河・歌・花・貨 など
会意/кай'і/文字	Поєднання зображувальних та абстрактних ієрогліфів, які утворюють нові значення. Приклади: 男・信・武・林・明・炎 など
転注/тенчю:/文字	Ієрогліфи, які були змінені від свого первісного значення до інших значень. Приклад: «楽/раку/» спочатку мав значення «музика», але оскільки слухати музику приємно, було додано значення «розвага».
仮借/кашя/文字	Символи в словах, запозичені з інших слів, що мають таке саме або схоже звучання. Приклади: 亜細亜 (アジア)、我 (われ) など

То чи є вивчення канджі одним і тим же знову і знову?

Багато вчителів японської мови скажуть, що вони б навчали а) порядку написання канджі, б) усім варіантам читання канджі та в) головному значенню канджі. І багато тих, хто вивчає японську, скажуть, що вони вивчають ієрогліфи, а) пишучи їх багато разів і б) читаючи їх багато разів. Методи викладання

вчителів і методи навчання учнів збігаються. І коли ми запитуємо учнів, чого вони хочуть від своїх вчителів, вони кажуть, що хочуть, щоб їх навчили, як вчитися (окрім читання та письма) і як ефективно використовувати свої знання. Іншими словами, учні не знають, де вживати знання канджі, які вони вивчили шляхом письма та читання, і важко підтримувати їхню мотивацію, використовуючи лише методи а) та б), тому вони цікавляться, чи є якісь інші хороші методи. Отже, якщо вчителі будуть використовувати вищезгадані сім пунктів у викладанні канджі, учні зможуть краще їх засвоїти та вдосконалити свої методи навчання. Наприклад, спочатку використовуйте патерни для покращення розпізнавання канджі, потім поглиблюйте розуміння значення, вивчаючи радикали та походження ієрогліфів. Засвоївши їх до певної міри, організуйте свої знання канджі з усвідомленням онпу тощо [26, с. 156-170].

Учні віддають перевагу різним методам навчання, тому для тих, кому форми ієрогліфів цікаві або тих, хто легко може зрозуміти значення, дивлячись на канджі, може підійти метод навчання, який зосереджується на значенні, наприклад, на походженні та радикалах канджі. Учням, які кажуть, що форми ієрогліфів складні, можуть допомогти впорядкувати свої знання та полегшити процес навчання схеми викладання зосереджені на патернах та радикалах, або навчальні нотатки, що поєднують в собі кілька стратегій і практичні вправи; учням, які кажуть, що існує забагато канджі та кілька варіантів їхнього прочитання, це також допоможе впорядкувати свої знання. Однак буває важко знайти ефективні методи навчання для себе. Саме тут необхідна роль викладача та підтримка тих, хто вас оточує.

2.2. Труднощі перекладу ієрогліфів та радикалів

Однією з ключових характеристик канджі є полісемія, і вона значно ускладнює їх вивчення та переклад. Один канджі може мати кілька різних значень і прочитань, які змінюються залежно від контексту. Це явище пов'язане

з історичним розвитком японської мови, яка запозичила ієрогліфи з китайської та адаптувала їх до власної фонетичної та граматичної систем.

Наприклад, канджі «上» може мати наступні значення:

- «вгору» або «над» (う え/ue)
- «верхній» або «старший» (じょう/джьо:)
- «бог» або «божество» (かみ/камі) у певних контекстах

Кожне з цих значень залежить від конкретного випадку використання канджі. Така полісемія вимагає від учнів високого рівня розуміння контексту, щоб правильно інтерпретувати текст.

У японській мові канджі мають два основних типи читання: онйомі (音読み) і кунйомі (訓読み). Онйомі - це китайське читання канджі, тоді як кунйомі - це японське читання, яке часто базується на оригінальних японських словах, адаптованих до китайських ієрогліфів.

Наприклад, канджі «明» має два основних варіанти прочитання:

- «мей» (めい) – онйомі;
- «аке» (あけ) – кунйомі;

Щоб правильно інтерпретувати значення канджі, читачі повинні покладатися на контекстуальні підказки. Наприклад, у реченні

彼は明るい性格です (かれはあかるいせいかくです) – «У нього яскрава особистість», канджі 明 у слові 明るい (あかるい/акаруй) вказує на яскравість або життєрадісність, надаючи підказку для його правильного прочитання та значення [6, с. 80-95].

Полісемія канджі створює значні труднощі для перекладачів. Вони повинні мати глибоке розуміння культурних та мовних особливостей, щоб точно передати значення ієрогліфів у різних контекстах. Перекладачі часто використовують додаткові пояснення або контекстуальні підказки, щоб передати точне значення канджі в перекладеному тексті [11, с. 33-50].

Пропонуємо зосередити увагу на функції радикалів у канджі.

Сприйняття радикалів є важливим для розуміння структури та інтерпретації канджі, оскільки вони часто дають суттєві підказки щодо значення ієрогліфа і того, як його слід читати. Радикали слугують семантичним ядром ієрогліфів, пропонуючи підказки щодо їхнього значення. Зазвичай, канджі складається з одного або декількох радикалів, які разом утворюють повний ієрогліф.

Хоча радикали в першу чергу вказують на значення, вони також можуть впливати на вимову. Деякі канджі містять фонетичні компоненти, які підказують, як їх слід читати. Наприклад, канджі «情/джьо:/» що означає «емоція», містить радикал «心/кокоро/», який означає «серце» або «душа», що вказує на зв'язок з емоціями або почуттями. Фонетичний компонент «青» передбачає його читання як «джьо:», подібно до вимови «青» у певних контекстах.

Розпізнавання ключових радикалів та їхніх значень може значно покращити сприйняття ієрогліфів. Деякі найпоширеніші радикали включають:

- 人 (亻) – особа, людина (напр., 仁/джін/ «людство»)
- 木 – дерево, деревина (напр., 林/хаяші/ «ліс»)
- 言 – мова, слова (напр., 話/ханаші/ «розмова»)
- 女 – жінка, жіночий (напр., 姉/ане/ «старша сестра»).

Кожен з цих радикалів надає канджі базового значення, пов'язаного з його основним поняттям, допомагаючи учням робити висновки про значення ієрогліфів.

Деякі канджі складаються з кількох радикалів, кожен з яких робить свій внесок у загальне значення ієрогліфа. Наприклад, «警/кей/» («попередження») складається з «言» (мова) та «敬» (повага), що вказує на «мову поваги» або формальне попередження. Ця багатокоренева структура забезпечує чітке розуміння значення ієрогліфа.

Іншим прикладом є канджі «働/до:/» («працювати»), який поєднує особовий радикал «亻» (людина) з «動» (рухатися), вказуючи на «людину, що рухається» або «того, хто працює». Це складне утворення дозволяє учням деконструювати та зрозуміти значення канджі через його радикали.

Переклад радикалів створює унікальні труднощі через їхні семантичні особливості та культурні конотації. Радикали іноді можуть мати кілька значень або змінювати своє значення залежно від поєднання з іншими радикалами. Щоб точно передати ці нюанси, перекладачі повинні мати глибоке розуміння як мови оригіналу, так і мови перекладу.

До прикладу, радикал «虫/муші/» означає «комаха» або «жук», але він також може означати щось маленьке або неприємне. У сполученнях в таких канджі, як «蚊/ка/» (комар) і «蟻/арі/» (мураха), він прямо вказує на комах. Однак у таких канджі, як «蛇/хебі/» (змія), він має ширше значення.

Щоб ефективно навчати радикалів канджі, викладачі можуть використовувати кілька стратегій [1, с. 114-122]:

- 1) *Контекстне навчання*: Вивчення радикалів у контексті слів і речень допомагає учням зрозуміти їхнє практичне використання.
- 2) *Наочні посібники*: Використання діаграм та ілюстрацій, щоб показати, як радикали поєднуються, утворюючи канджі.
- 3) *Мнемоніка*: Розробка мнемонічних засобів, які допоможуть учням запам'ятати радикали та пов'язані з ними значення.
- 4) *Інтерактивні інструменти*: Включення цифрових інструментів і додатків, які дозволяють учням практикувати розпізнавання і використання радикалів у різних видах [39].

Отже, розуміння впливу радикалів на загальне значення канджі є ключовим для учнів, які вивчають японську мову. Це не лише допомагає у вивченні окремих ієрогліфів, а й підвищує загальну грамотність та розуміння, роблячи вивчення канджі більш доступним та інтуїтивно зрозумілим.

Першим кроком до ефективного перекладу канджі є розуміння їхнього контексту та вживання у реченні чи тексті. Ієрогліфи можуть мати різні значення та вимову залежно від змісту, що суттєво впливає на процес перекладу.

Наприклад, канджі «生» може використовуватися для позначення «життя» (生命 /сеймей/), тоді як у кулінарному контексті може означати «сирий» (生魚/намадзакана/, «сира риба»).

Полісемія несе в собі як виклики, так і можливості для перекладачів. Ефективний переклад часто передбачає вибір значення, яке найкраще відповідає контексту, а також передачу нюансів оригінального тексту.

Наприклад, канджі «見/мі/» означає «бачити» або «дивитися». У різних контекстах воно може передавати цілий ряд значень, таких як «бути свідком», «дивитися» або «сприймати». Перекладачі повинні враховувати ці тонкі відмінності, щоб передати найбільш точну інтерпретацію цільовою мовою.

Коли прямий переклад є проблематичним, перекладачі часто використовують подібні до оригіналу вирази, які передають схожі поняття в цільовій мові. Ця стратегія гарантує, що перекладений текст залишається природним і зрозумілим, зберігаючи при цьому початковий задум [30].

Наприклад, вислів «多忙な/табо:на/» з японської, що означає «дуже зайнятий», можна перекласти як «заклопотаний» українською. Це передає суть фрази, водночас адаптуючи її до більш звичного для українського читача виразу.

Ієрогліфи часто несуть у собі культурні нюанси, які можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу. Перекладачі повинні орієнтуватися в цих культурних тонкощах, щоб забезпечити адекватний переклад, який резонує з цільовою аудиторією.

Наприклад, канджі «恥/хаджі/» означає «сором», але в японській культурі воно охоплює ширше поняття, пов'язане з соціальним збентеженням та особистою ганьбою. Переклад цього канджі вимагає розуміння його культурного значення та пошуку відповідного еквівалента в мові перекладу.

Варто також зазначити, що сучасні перекладацькі інструменти та ресурси, такі як цифрові словники та бази даних канджі, є безцінними для перекладачів. Ці інструменти надають вичерпну інформацію про значення

ієрогліфів, їх читання та приклади використання, що сприяє більш точному та ефективному перекладу.

Використання онлайн-словників канджі, таких як Jisho.org [15], дозволяє перекладачам швидко шукати канджі, їхні радикали, значення та приклади речень. Ці інструменти можуть значно підвищити якість і швидкість перекладу.

Співпраця між перекладачами, особливо під час роботи зі складними текстами, може сприяти створенню більш влучних і досконалих перекладів. Обмін думками та інтерпретаціями допомагає усунути двозначності та забезпечує глибше розуміння вихідного матеріалу.

В академічних і художніх перекладацьких проектах поширеною практикою є рецензування та обговорення. Ці спільні зусилля покращують загальну якість перекладу та допомагають зберегти цілісність оригінального тексту.

Іншими способами передачі фонетичних і семантичних елементів ієрогліфів іншою мовою зі збереженням їхніх оригінальних значень і відтінків є транслітерація та адаптація. Цей процес вимагає ретельного аналізу мовних та культурних відмінностей для забезпечення точної та ефективної комунікації.

Фонетична транслітерація фокусується на перетворенні звучання канджі у фонетичну систему мови перекладу. Цей метод зазвичай використовується для власних імен, таких як імена людей та географічні назви.

Наприклад, назва столиці Японії «東京 /то:кьо:/» транслітерується англійською як «Токуо», зберігаючи вимову, але адаптуючи її до латинського алфавіту. У випадку перекладу на українську мову ми дещо адаптуємо і вимову – Токіо. Фонетична транслітерація має важливе значення для підтримання

узгодженості в глобальній комунікації та забезпечення впізнаваності власних назв різними мовами.

Семантична адаптація передбачає переклад значень канджі, а не їхніх звучань. Цей метод часто використовується для загальноновживаних іменників і понять, де основна увага приділяється точній передачі значення.

Наприклад, слово «友達/томодачі/» українською означає «друг». Замість того, щоб транслітерувати звуки, переклад передає суть терміну. Такий підхід гарантує, що перекладений текст залишається змістовним і зрозумілим для цільової аудиторії.

В японській мові іншомовні слова часто адаптуються за допомогою катакани. Цей метод максимально зберігає оригінальні звуки, вписуючи їх у японську фонетичну систему.

Наприклад, англійське слово «computer» адаптовано японською як «コンピュータ/конпю:та/». Такий підхід дозволяє інтегрувати іноземні терміни в японську мову зі збереженням їх оригінальної вимови, роблячи їх доступними для носіїв японської мови.

Нижче ми розглянемо різні успішні стратегії та приклади, які демонструють ефективний переклад канджі на практиці.

Одним із яскравих прикладів успішного перекладу є «親/оя/», що означає «родитель» або «родич», а також може читатися як «шін», коли використовується у складних словах. У слові «親切/шінсецу/», що означає «доброта» або «добрий», канджі «親» набуває більш абстрактного значення, яке походить від його основного сенсу сімейної турботи та захисту. Цей варіант

перекладу враховує, що «батьківські» якості поширюються на ширші прояви доброти, що свідчить про важливість розуміння як прямого, так і розширеного значення канджі. Перекладацька стратегія, застосована тут, передбачає розпізнавання метафоричного розширення значень ієрогліфів у різних контекстах.

Інша успішна стратегія спостерігається в передачі «字/джі/», що може означати «ієрогліф», «літеру» або «почерк». У таких складних словах, як «漢字/канджі/», що означає «китайський ієрогліф», контекст пояснює, що «字» відноситься до письмових символів, тоді як у «文字/моджі/», що означає «буква» або «символ», він підкреслює елемент письма або тексту. Перекладачі часто стикаються з труднощами при перекладі багатозначних канджі, таких як «字», але, враховуючи супутні слова та загальну структуру речення, вони можуть точно передати задумане значення. Цей метод підкреслює критичну роль синтаксичного та контекстуального аналізу в перекладі.

Радикали також суттєво допомагають у процесі перекладу. Наприклад, канджі «魚/сакана/», що означає «риба», є також радикалом. І коли цей радикал з'являється в інших канджі, він часто вказує на зв'язок з рибою або морепродуктами. Прикладом може слугувати ієрогліф «鮭/суші/», де радикал риба допомагає позначити його зв'язок з рибою. Розуміння радикалів допомагає не лише розшифрувати значення канджі, а й передбачити загальну тему незнайомих ієрогліфів. Ця практика особливо корисна в технічних і кулінарних перекладах.

Культурна адаптація – ще одна важлива стратегія перекладу [25]. Розглянемо японську фразу «頑張って/ганбатте/», яку зазвичай використовують, щоб заохотити когось зробити все можливе. Хоча прямий переклад може бути «Зроби все можливе», культурний контекст може

відрізнитися. У діловому середовищі даний вираз можна перекласти як «Продовжуйте в тому ж дусі», тоді як у спортивному контексті це може бути «Викладайся на повну!». Успішні перекладацькі рішення передбачають адаптацію фрази до очікувань і стилю висловлювань цільової культури, щоб перекладений текст належним чином резонував з аудиторією.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі, на додаток до базових відомостей про канджі, ми розглянули, як учні японської мови вивчають ієрогліфи та які їхні запити до вчителів. Під час дослідження труднощів перекладу канджі та їхніх радикалів, ми проаналізували багатозначність японських ієрогліфів та деякі культурні тонкощі, що в них приховуються. Завдяки розглянутим особливостям, було з'ясовано, що ефективний переклад канджі передбачає глибоке розуміння контексту, полісемії, фонетичних компонентів та культурних нюансів.

Ми виявили, що застосування таких стратегій, як використання аналогічних виразів, використання сучасних інструментів та залучення до спільної роботи, може підвищити точність та якість перекладу. Тому дійшли висновку, що орієнтуючись у цих складнощах, перекладачі можуть гарантувати, що багатство оригінального тексту буде збережено та ефективно передано мовою перекладу.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА РОЗТЛУМАЧЕННЯ ОКРЕМИХ РАДИКАЛІВ У РІЗНИХ ІЄРОГЛІФАХ

Канджі – складна й багата письмова система, що лежить в основі японської мови. Знання канджі є ключовим для розуміння писемної японської та досягнення більш високих рівнів грамотності. Проте вивчення сотень і тисяч різних канджі може бути виснажливим і складним процесом.

Цей розділ базується на матеріалах з трьох авторитетних словників: «角川漢和中辞典» (Канджі чу джітен Кадокава) [20], «漢字百話» (Канджі хякува) [37] та «角川字源辞典» (Джігенджітен Кадокава) [38], а також художньо-наукової книги «絵で読む漢字のなりたち: 白川静文字学への扉» ("Намалюй походження канджі: Ворота до науки про письмо Шіракави Шідзука") [22].

Він зосереджується на ретельному аналізі окремих радикалів та їхньої ролі у формуванні значень різних ієрогліфів. Шляхом детального розгляду історичного походження, візуальних компонентів та звукових асоціацій кожного радикалу, ми розвинемо більш глибоке розуміння внутрішньої логіки та системи, що лежить в основі канджі.

Застосовуючи цей аналітичний підхід, ми навчимося не просто запам'ятовувати окремі символи, а зможемо використовувати радикали як ключі для логічного виведення значень та читань нових канджі. Це допоможе вам перейти від пасивного запам'ятовування до активного розуміння, зробивши процес вивчення канджі більш ефективним та осмисленим.

Незалежно від вашого поточного рівня знань японської мови, ретельний аналіз радикалів, представлений у цьому розділі, забезпечить вас цінним аналітичним інструментом, який сприятиме розвитку ваших мовних навичок.

3.1. Аналіз радикалу 耳 «вухо»

耳 (вухо)

Читання: シ ミミ

取 (брати)

Будова: 耳 + 又

Радикал: 又

Читання: シユ とる

取 – моторошний символ. 又 – як зменшувально-пестливе від 手 (рука).

Первісне значення полягало в тому, що рукою (又) можна було підняти вухо (耳) супротивника.

Рукою відрізали ліве вухо (又+耳=取) вбитого ворога, і учасники таких боїв змагалися за найбільшу кількість зібраних «трофеїв».

Битви були жорстокими, і у період Воюючих держав в Японії навіть відрубували голову вбитому супротивнику.

Ієрогліф 取, зберіг прочитання シユ від свого радикала, тому він відноситься до складеного типу канджі (会意文字, див. табл. 2.1).

最 (більшість, граничний)

Будова: 冂 + 取

Радикал: 日

Читання: サイ もっとも

Верхня частина цього канджі – це ієрогліфічна форма «冂» = капюшон, що означає покривати або оберігати, а не день (日). Ієрогліфи з «冂» використовуються для позначення прикриття або захисту, наприклад, 冒に巾 = 布, накривати тканиною, і 帽 – носити капелюх (帽子). 最 використовувався первісно у значенні «взяти вуха супротивника, скласти їх у руках, і прикрити», а згодом – у значенні «більшість» або «граничний».

За аналогією до попереднього аналізу, 最 відноситься до складеного типу канджі (会意文字, див. табл. 2.1), оскільки поєднує в собі значення компонентів незалежно від вимови – 耳 + 又 + 冂.

撮 (фотографувати)

Будова: 扌 + 最

Радикал: 扌

Читання: サツ サイ とる

扌 (手偏/техен/) = «рука зліва». Приєднується до ієрогліфів, які чимось пов'язані з руками.

Додавши до 最 радикал 扌 для посилення ролі руки, в результаті маємо ієрогліф для вираження загальної дії руки, конкретне значення 撮 – «зібрати руками якомога більше вух», а загальне – брати, хапати.

Але, на відміну від 取 і 最, вимова 最 залишилася як варіант у 撮.

聚 (скликати)

Будова: 取 + 彳

Радикал: 耳

Читання: シュウ・ジュ あつめる・あつまる むら・さと

聚 = 取 + 彳, нижній 彳 також зустрічається в 衆 зі слова 大衆/тайшо:/ (маси, широка громадскість). Верхня частина 衆 спочатку була брамою, сільською огорожею. 彳 = 人+人+人 що означає багато людей, тоді як 衆 означає багато жителів села.

Тож значення 聚 = збирати багато людей зараз виводиться саме з 衆.

Резиденція Джюракудай (聚楽第), збудована Тойотомі Хідейоші, входить до обов'язкового курсу історії Японії; це була резиденція (第 = 邸) для розваг (楽) народу (聚).

諏 (консультувати)

Будова: 言 + 取

Радикал: 言

Читання: シュ・ス はかる とう

Ребристі тріщини, що утворюються в льоду на озері Сува (諏訪湖 /сувако/), префектура Нагано. У холодну пору року поверхня озера замерзає, а візерунки тріщин піднімаються і опускаються, наче гірський хребет.

До обох канджі 諏 та 訪 додається «言偏/гонбен/». Тож можна побачити, що ієрогліфи пов'язані з мовою.

諏訪 вимовлялося як «шюхо:» і означало «просити поради/радитися з Богом». Конкретніше кажучи, канджі 諏 означає зібратися разом і поговорити один з одним, а також зіставити і зважити сказане.

趣 (зміст)

Будова: 走 + 取

Радикал: 走

Читання: シュ おもむき

走 – це образна форма людини, яка біжить, розмахуючи руками. 走 + 取 = 趣. Стан, коли щось настільки приваблює, що хочеться бігти і взяти це якомога швидше.

Люди природно повертаються обличчям до того, що привертає їхню увагу. Іншими словами, японське слово 趣/омомукі/ означає обличчя (面/омо/) + напрямок (向き/мукі/). Сам ієрогліф 趣, який був створений у Китаї, має більш глибоке значення, не просто повертати обличчя в тому напрямку, але й бігти щоб досягти бажаного.

恥 (сором)

Будова: 耳 + 心

Радикал: 心

Читання: チ はじ・はじる・はじらう はずかしい

Ієрогліф для позначення сорому був сформований тому, що стан, коли соромно за щось, відображається на вухах – вони червоніють. Це "людське" пояснення.

Безумовно, ієрогліф 恥 складається з 耳 (вухо) + 心 (серце), але є теорія, що це 形声文字 (див. табл. 2.1), оскільки він зберігає значення своїх компонентів, та дещо видозмінює одну з вимов 耳, ジ → チ .

Однак, оскільки неможливо пояснити, як звук ジ змінився на チ, більш популярною є теорія, що це 会意文字 (див. табл. 2.1), який утворився в результаті поєднання значень 耳 та 心.

聞 (слухати)

Будова: 門 + 耳

Радикал: 耳

Читання: ブン・モン きく・きこえる

聞 продовжував змінюватися різними способами від своєї початкової ієрогліфічної структури, і лише згодом він набув своєї сучасної форми. Щодо поточних 門 + 耳, існують різні теорії щодо тлумачення 門 (ворота), але, проаналізувавши значення з кількох різних словників, припустимо, що правильним є тлумачення, що ворота знаходяться між священним місцем дощу і цією стороною смертних, і що ми уважно слухаємо голос Бога, який доноситься з-за цієї брами.

Також варто приділити увагу «вухам» з даних ієрогліфів 聖・聽・聰. Всі вони стосуються сприйняття на слух. Один і той самий спосіб сприйняття

міг використовуватися по-різному з плином часу. Далі ми розглянемо відмінності між цими канджі.

聖 (монах, святий)

Будова: 耳 + 口 + 王

Радикал: 耳

Читання: セイ・シヨウ ひじり さとし

Хоча з сучасної форми ієрогліфів це не зрозуміло, але первісно нижній символ 聖 (王) означав «людина, що стоїть», а не «монарх». Таким чином, 耳 + 王 = уважно слухати, добре чути.

Тоді 口 + 王 = 呈 означає «людина, що стоїть і виголошує свої думки». Дехто вважає, що уста (口) – це вмістилище для молитов громади до Бога і пошуку його благословення. Тому слідуємо теорії, що 口 – це голос Божий і 聖 = той, хто може правильно і добре чути Бога.

聽 (прислухатись)

Будова: 耳 + 王 + 德

Радикал: 耳

Читання: チヨウ・テイ きく

Хоча в сучасній формі цього символу немає, в старій формі під великим 耳 зліва була фігура 王 – людина, що стоїть, яка вказує на вухо, тобто добре слухає.

Два значення праворуч об'єднані в 聽, щоб означати не просто слухати вухами, а слухати ретельно і уважно, і це слово також було запозичене, як значення ретельного слухання і винесення вироку в судовій справі.

Приклади в словах: 聽取/чьо:шю/= 聞き取る /кікітору/ вислуховувати; 傍聽/бо:чьо:/ = уважно слухати (лекцію, засідання), бути присутнім (без участі, на зборах тощо).

聰 (розумник)

Будова: 耳 + 心 + 公

Радикал: 耳

Читання: ソウ さとい・きく

Раніше права частина цього ієрогліфа виглядала зовсім інакше – 聰, і зараз від неї лишилось лише 心 (серце). Символ, що знаходиться над 心 – рання форма ієрогліфа для позначення вікна. Тобто разом з 心 – це серце з відчиненим вікном. Іншими словами, це означає впускати різні речі ззовні у свій внутрішній світ.

Більше того, разом з 耳 – 聰 = 聰 означає розуміти не лише серцем, але й вухами, і набуває значення «кмітливий, з відкритим серцем та розумом». Коли зустрічається в іменах людей має прочитання さとし.

Тож ми виявили, що канджі 聖・聽・聰 означають не просто слухати.

3.2. Аналіз радикалу 生 «життя»

生 (життя, народження)

Читання: セイ・ショウ

いきる・いかす・いける

うまれる・うむ・おう・はえる

はやす・き・なま

* Власне життя, або ріст, неможливо зобразити всього одним ієрогліфом, тому давні китайці вважали, що він буде уособлювати землю, яка дає життя. Нижня горизонтальна смуга – це земля, яка живить усе живе. Вони намалювали стебло, що тягнеться вгору від землі, і листя, що розпускається з нього, щоб зобразити форму життя.

性 (стать)

Будова: 忄 + 生

Радикал: 忄

Читання: セイ・ショウ さが・うまれつき

Радикал 心, незалежно від форми та розташування, завжди надає канджі значення, пов'язані з серцем або душею.

Тож, 性 = стать – це закладені від народження душа, характер, природа та особистість, а також рід, сутність, яка спочатку присутня в речах і неживих об'єктах.

У наш час не прийнято визначати стать виключно на основі фізичних характеристик при народженні, і ведеться багато дискусій про те, чи є особистісні та інші характеристики також вродженими чи ні.

姓 (прізвище)

Будова: 女 + 生

Радикал: 女

Читання: セイ・シヨウ かばね・やから

У стародавньому Китаї чоловіче прізвище успадковувалося переважно по лінії батька, і навіть у наш час, навіть якщо одружені чоловіки і жінки беруть свої первородні прізвища, вважається, що діти, народжені від них, успадковують прізвище батька.

Сьогодні 姓 в Японії означає «прізвище», але в минулому 姓 буквально означало людину, що належить до однієї сім'ї, народжену від жінки, кровного родича по материнській лінії, і назва цієї групи крові позначалася саме канджі 姓. У стародавньому японському суспільстві 姓 = «кабане», що було назвою посади або статусу, наданого імператором, а також означало сотню чиновників на службі імператора і народу.

牲 (жертвоприношення)

Будова: 牛 + 生

Радикал: 牛

Читання: セイ いけにえ

牲 – це жива корова/інша істота, принесена в жертву Богам. Праведність цього дійства полягала в тому, що худобу різали пилкою, заради жертвоприношення.

В жертву приносили не лише живу велику рогату худобу та овець, пізніше в жертву стали приносити інших тварин і навіть людські життя. Чи

було це зневагою до людського життя, чи людське життя високо цінувалося, і пропонувалося богам як спокута?

産 (виробляти, народжувати)

Будова: 文 + 生

Радикал: 生

Читання: サン うむ・うまれる・うぶ

Символ 文 над давньокитайським ієрогліфом 産 означає «татуювання» (文身/буншін/), а 産 = 文 + 厂 + 生 означає «нанесення татуювання на лоб новонародженої дитини». Не тільки в стародавньому Китаї, а й у «Переказі про людей ва Записів Вей» написано, що всі японські чоловіки, незалежно від віку, мають татуювання на обличчі.

文身 було не просто прикрасою, а обрядом переходу, який наносили на кожній життєвій сходинці, наприклад, при народженні, досягненні повноліття, одруженні та смерті.

甞 (відродження)

Будова: + 生

Радикал: 生

Читання: ソ よみがえる

«更級日記/Сарашіна Ніккі/» («Щоденник Сарашіни») – це спогад про дівочі роки доньки Сугавара Такасуе.

Сарашіна – це назва регіону в префектурі Нагано, відомого своєю горою Убасуте (姥捨), а твір названо на честь вірша, процитованого в щоденнику, але

також вважається, що в його основі лежить стан «姥捨/убасуте/» авторки в той час, коли її чоловік помер, а діти стали самостійними, залишивши її на самоті.

甦 означає «жити далі», іншими словами, відроджуватися, але вважається, що це символ, створений пізніше, і в давнину використовувався ієрогліф 蘇/со/, пізніше з'явився ієрогліф 蘇/со/, а в наш час поширеною стала практика написання цього слова як 蘇生/сосей/.

Спершу 蘇生 мало те саме значення, що й реанімація, тепер використовується для позначення зміни попереднього способу життя та «вставання на ноги».

星 (зірка)

Будова: 日 + 生

Радикал: 日

Читання: セイ・シヨウ ほし

Стара форма слова «星/хоші/ (зірка)» – 晶 + 生. 晶 – це ієрогліф, що зображує три зірки, які сяють у нічному небі. Зірки в минулому, мабуть, сяли так сліпуче, що їх не можна порівняти з сьогоdnішніми.

Зараз 日 – це скорочення від 晶. 晶 означає прозорий і використовується, в таких словах як 水晶/суйшьо:/ (кришталь).

星 має звучання セイ і シヨウ, і в якості значення, він також символізує очищення і прояснення від первісного значення свого компоненту 生 = щойно пророслого молодого листа і зародженого життя. Цей канджі представляє освіжаюче сяйво зірок у небесній безодні.

醒 (пробудитися, протверезіти)

Будова: 酉 + 星

Радикал: 酉

Читання: ショウ さめる・さとる

酉 = ієрогліфічне зображення посудини для зберігання вина. Має назву 酉偏 /торіхен/, тому що застосовується до десятого з дванадцяти знаків китайського зодіаку – півня. Є також кілька інших назв, проте більшість назв радикалів придумані просто для зручності, і не потрібно надто перейматися ними.

Важливою є функція 酉, яка, як видно з канджі 𠂔 + 酉 = 酒/sake/, використовується для вареної та ферментованої їжі та напоїв загалом. Джерелом виробництва sake є дріжджі (酵母/ко:бо/), а процес бродіння (醗酵/хакко:/) називається пивоварінням (醸す/камосу/).

Ієрогліф 醒 «пробудження» походить від інтоксикації sake і означає «бути ясним і чистим, як зірка, що сяє в нічному небі», тобто пробуджуватися, прокидатися.

惺 (усвідомлювати)

Будова: 心 + 星

Радикал: 心

Читання: セイ・ショウ さとる・さめる

Ви, мабуть, ніколи не бачили цього канджі раніше. Можливо, ви ніколи в житті не зустрінете його. Але ви можете здогадатися його значення.

Тут є 星, тому ми можемо припустити, що вимова ієрогліфа 惺 – «сей», а значення пов'язане з ясністю. Тепер про різницю з 醒. 醒 = 酉 + 星, означає пробудження від алкогольного сп'яніння. 惺 – це усвідомлення в душі і, таким чином, очищення серця та розуму.

腥 (із запахом крові/риби)

Будова: 月 + 星

Радикал: 月

Читання: セイ なまにく・なまぐさい

Було б жахливою помилкою думати про радикал 月 (肉づき/нікудзукі/) як про місяць на небі. 月+星、月+光. Хтось помилково міг подумати, що це гарне поєднання, і спробував використати такі канджі для імені дитини, але 月 + 星 = 腥い/намагусай/ «із запахом крові/риби», а 月 + 光 = 膀胱 – 膀胱/бо:ко:/ – це сечовий міхур. Первісне значення ієрогліфа 腥 – м'ясо свині, всіяне білим жиром, як зірками.

肉づき – радикал, що представляє плоть, включаючи живіт, спину, ноги тощо.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми детально розглянули походження, структуру та семантичні нюанси двох важливих радикалів, 耳 (вухо) і 生 (життя) та деяких

інших. Ретельний аналіз цих ключових компонентів допоміг пролити світло на глибинну логіку канджі та виявити приховані зв'язки між формою, звучанням та значенням.

Незважаючи на те, що канджі можуть спочатку здаватися заплутаною системою, цей розділ проілюстрував, що за більшістю ієрогліфів приховується чітка внутрішня структура та історична обґрунтованість. Шляхом уважного вивчення радикалів та способу їх комбінування ми можемо отримати цінні підказки для запам'ятовування та логічного виведення канджі.

Отже, на основі нашого дослідження стало очевидним, що опанувавши цей аналітичний підхід, можна розвинути більш глибоке й стійке розуміння писемної японської мови. Замість сприйняття канджі як набору незрозумілих символів, бачити вишукану систему, де кожен елемент має своє значення та походження. Це не лише полегшить запам'ятовування, а й допоможе досягнути культурне та історичне підґрунтя, вплетене в саму тканину японської писемності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження метакогнітивної ролі ієрогліфів у сприйнятті японської мови та проблем, пов'язаних з їхнім перекладом, має велике значення в контексті вивчення мови та перекладознавства.

У ході роботи ми ретельно проаналізували структуру канджі та їхню роль у японській мові. Було виявлено, що метакогнітивні стратегії відіграють важливу роль у вивченні японської мови, особливо під час опанування ієрогліфів. Дослідження показало, що найбільш помітна складність у вивченні та перекладі японської мови спостерігається через полісемію канджі та їхніх радикалів. Ми проаналізували та навели приклади труднощів, що виникають у процесі перекладу ієрогліфів, таких як багатозначність, варіативність читань та культурні конотації. Ці нюанси ускладнюють процес досягнення адекватності перекладу ієрогліфів та їхніх радикалів, що підштовхнуло нас до висновку про необхідність розробки ефективних стратегій їхнього вивчення та перекладу.

Для часткового подолання цих проблем ми запропонували кілька методик навчання та перекладу ієрогліфів та їхніх радикалів. Було досліджено різні методи та стратегії, зокрема контекстне навчання, використання наочних посібників, мнемонічних прийомів та інтерактивних інструментів.

У третьому розділі ми на практиці використали запропоновану нами методика, проаналізувавши окремі радикали у різних ієрогліфах. Це дало змогу упевнитись в тому, що ретельний аналіз походження, структури та семантичних особливостей радикалів допомагає пролити світло на глибинну логіку канджі та виявити приховані зв'язки між формою, звучанням та значенням.

У відповідності до поставлених завдань роботи було:

1. Ідентифіковано основні труднощі, що виникають при перекладі японських ієрогліфів на інші мови, серед яких: полісемія, зокрема важливість врахування контекстуальних значень, необхідність глибокого розуміння історії фонетичних компонентів ієрогліфів, а також усвідомлення культурних особливостей мови.
2. Розглянуто існуючі стратегії перекладу ієрогліфів, серед яких: контекстне навчання; використання наочних посібників та мнемонічних прийомів; використання сучасних інтерактивних інструментів, таких як цифрові словники та бази даних; транслітерація та адаптація; співпраця між перекладачами.
3. Визначено, що знання про радикали можуть полегшити процес сприйняття структури та значення ієрогліфів і процес їх запам'ятовування, а отже допомогти при перекладі ієрогліфів та покращити розуміння японської мови загалом.
4. На прикладі матеріалу, продемонстрованого у третьому розділі роботи, проаналізовано як радикали впливають на загальне значення ієрогліфів.

Ми вважаємо за необхідне підкреслити необхідність подальших досліджень у цій області та вдосконалення методів навчання та перекладу, що враховують особливості ієрогліфічної писемності. Наша робота має потенціал сприяти розвитку наукових досліджень в галузі мовознавства та перекладознавства, а також може вплинути на покращення міжкультурної комунікації та взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бориско Н. Ф. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Н. Ф. Бориско, О. Б. Бігич, Г. Е. Борецька та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Дзьойо кандзі [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дзьойо_кандзі. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
3. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. – Київ: Либідь, 2007.
4. Evaluating metacognitive self-reports: systematic reviews of the value of self-report in metacognitive research [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.stir.ac.uk/handle/1893/31123> . (дата звернення: 28.05.2024 р.)
5. Griffiths, Carol. The strategy factor in successful language learning. Vol. 67. Multilingual Matters, 2013. - Електрон. текст. дані. - 2017. - Режим доступу : <https://books.google.com.ua/The%20strategy%20factor%20in%20successful%20language%20learning>. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
6. Hadamitzky W. Japanese Kanji & Kana:(JLPT All Levels) A Complete Guide to the Japanese Writing System (2,136 Kanji and 92 Kana) / W. Hadamitzky, M. Spahn., 2013. – (Tuttle Publishing).
7. Halpern J. 講談社漢英学習字典 = The Kodansha kanji learner's dictionary / Jack Halpern., 2013.
8. Hartman H. Metacognition in learning and instruction: Theory, research and practice / ed. Hope J. Hartman., 2001. – (Springer Science & Business Media). – (19).
9. JapanDict: Japanese dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://japandict.com/> (дата звернення: 28.05.2024 р.)
10. Kholoud A. Strategies for second language learning in EFL textbooks of Saudi high school: A content analysis [Електронний ресурс] / A. Kholoud, A.

- Wafaa // Journal of Language and Linguistic Studies, 17(3). – 2021. – Режим
доступу до ресурсу:
<https://search.informit.org/doi/pdf/10.3316/informit.221987552006513>. (дата
звернення: 28.05.2024 р.)
11. Nida E. The theory and practice of translation / E. Nida, C. Taber., 1974. –
(Brill Archive). – (7).
12. O'malley J. Learning strategies in second language acquisition [Електронний
ресурс] / J. O'malley, A. Chamot // Cambridge university press. – 1990. –
Режим доступу до ресурсу:
https://language_learning_strategies_and_second_language-libre.pdf. (дата
звернення: 28.05.2024 р.)
13. Raoofi, Saeid, et al. "Metacognition and second/foreign language
learning." English Language Teaching 7.1 – 2014. – С. 36-49.
14. Seeley C. A history of writing in Japan / Christopher Seeley., 2000. –
(University of Hawaii Press).
15. Shirabe Jisho [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://jisho.org>. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
16. 庵功雄、岩田一成、筒井千絵、森篤嗣、松田真希子 「「やさしい日本語」
を用いたユニバーサルコミュニケーション実現のための予備的考
察」 『一橋大学国際教育センター紀要』 1、2010
17. 井上史雄 「公用語化の必要経費」 中公新書ラクレ編集部 + 鈴木義里編
『論争・英語が公用語になる日』、2002. – 中公新書ラクレ.
18. 沖森卓也 『日本語の誕生—古代の文字と表記』、2003. – 吉川弘文館.
19. 各級の出題内容と審査基準 [Електронний ресурс] // 日本漢字能力検定. –
2020. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.kanken.or.jp/kanken/outline/degree.html>. (дата звернення:
28.05.2024 р.)
20. 貝塚茂樹. 角川漢和中辞典 / 貝塚茂樹, 藤野岩友, 小野忍, 1981. –
(Kadokawa Shoten).

- 21.漢字書き順辞典 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://kakijun.com/>. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
- 22.金子. 絵で読む漢字のなりたち: 白川静文字学への扉 / 金子, 都美絵, 白川,
2010. – (株式会社太郎次郎社エディタス).
- 23.川村二郎「翻訳の日本語」 『日本語の世界 15 翻訳の日本語』、1981.
– 中央公論社.
- 24.久米公. 「漢字指導の手引き—学習指導要領準拠」 / 久米公, 2017. – (教
育出版).
- 25.新聞紙面に現れたジェンダー/一性差別表現をめぐる一九九一年の紙面
分析を中心に / 和子 田中 // 女性と新聞メディア研究会 / 和子 田中, 1994.
– С. 121–125.
26. 渋川祐紀代. 「日本語教師のための実・漢字指導」 / 渋川祐紀代., 2010.
– (くろしお出版).
- 27.鈴木孝夫 『日本の感性が世界を変える—言語生態学的文明論』、2014.
– 新潮社.
- 28.説文解字注 [Електронний ресурс] // 東京都立図書館. – 2018. – Режим
доступу до ресурсу:
https://www.library.metro.tokyo.lg.jp/collection/features/digital_showcase/.
(дата звернення: 28.05.2024 р.)
- 29.田中克彦 『漢字が日本語をほろぼす』、2011. – 角川マーケティング.
- 30.津城寛文. "来るべき多言語世界における日本語の翻訳発信のために." 国
際日本研究紀要, 2019. – С. 211–21
- 31.常 用 漢 字 表 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.bunka.go.jp/joyokanjihyo.pdf>. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
- 32.藤堂明保. 学研漢和大字典 / 藤堂明保, 1978.

33. 藤井幸之助「多言語サービス・多言語支援」多言語化現象研究会編『多言語社会日本—その現状と課題』、2013. – 三元社.
34. フィンチ、アンドリュー、下畑光夫、隅田英一郎「機械翻訳のための文簡易化」『情報処理学会研究報告自然言語処理』1、2005
35. 濱川祐紀代. 「ノンネイティブ日本語教師を対象とした自学習「漢字」の試み—実装とアンケート結果の報告」 / 濱川祐紀代. // 「JSL 漢字学習研究会誌」. – 2011. – №3. – C. 28–33.
36. 濱川祐紀代. 「日本語非母語話者教師の漢字学習に関する意識—非漢字系若手教師への質問紙調査より」 / 濱川祐紀代. // 「日本語教育方法研究会誌」. – 2015. – №22 (1). – C. 18–19.
37. 白川静『漢字百話』、1978. – 中公新書.
38. 山田. 角川字源辞典 / 山田, 加藤常賢.
39. 李受香. 第2 言語および外国語としての日本語学習者における動機づけの比較: 韓国人日本語学習者を対象として [Электронный ресурс] / 李受香, 리스ー ヒャン // 世界の日本語教育. 日本語教育論集. – 2003. – Режим доступа до ресурсу: https://jpf.repo.nii.ac.jp/?action=repository_action_common_download&item_id=340&item_no=1&attribute_id=21&file_no=1. (дата звернення: 28.05.2024 р.)
40. 「国立国語研究所報告現代新聞の漢字」. // 国立国語研究所. – 1976. – №56.